

OKULDA AKIL TUTULMASI!

**Yirmi Birinci Yüzyıl, Okul, Eğitim
ve İnsan Nitelikleri Üzerine Bir
Sorgulama**

Doç. Dr. Bahadır ERİŞTİ

Doç. Dr. Bahadır ERİŞTİ

OKULDA AKIL TUTULMASI!
Yirmi Birinci Yüzyıl, Okul, Eğitim ve İnsan Nitelikleri Üzerine
Bir Sorgulama

ISBN 978-605-241-487-3
DOI 10.14527/9786052414873

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2018, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayineimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**idir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindeks.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Kasım 2018, Ankara

Yayın-Proje: Ayşe Açıkgöz
Dizgi-Grafik Tasarım: Gönül Aslan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Ay-bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Limited Şirketi
Çetinemeç Bulvarı 1314.Cadde No:37A-B
0312 472 58 55

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 33365

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net

Yavrularım Alp ve Yağmur'a...

Dinle Yavrum!

- Sen, biriciğimizsin bizim, en değerlimiz. Allah'ın lütfu, her şeyimiz. Farkında mısın, nasıl da hızla akıp geçiyor zaman? Artık okul çağındasın. Önce ilkokul, ardından ortaokul, lise ve sonra da üniversite öğrenimi göreceksin. Bir yüksek lisans ve doktora derecesine de sahip olabilirsen, harika olur. En az bir yabancı dili de iyi derece bilmek zorundasın. Unutma! Eğitim, yaşam başarısının anahtarıdır. Çok çalışmalı, yüksek puanlar almalı ve başarılı olmalısın! Özel ders, kurs, dersane, etüt merkezi, özel okul, ailen olarak biz her zaman yanında olacak ve geleceğin için ne gerekiyorsa yapacağız.
- Geleceğim bu kadar önemli demek! Sokakta dilediğimce oynayabilecek miyim yani ben gelecekte? Yeni arkadaşlarla tanışacak, bisiklete binebilecek, yüzebilecek ya da spor yapabilecek miyim? Enstrüman bile çalabileceğim öyle mi? Kim bilir sörf ya da kayak yapar, paraşütle de atlarım seversem. Desenize; tiyatroya, sinemaya, konserlere gidebileceğim. Ne güzel; roman da okuyabileceğim ben gelecekte, şiir de. Beğendiğim restoranlarda yemek yiyebilecek, dilediğim yerde tatil yapabilecek miyim yani? Sahi, tek katlı güzel bir evim olacak ve bahçesinde köpek besleyebilecek miyim? Sizinle dilediğimce birlikte zaman geçirebilecek miyim ben büyüdüğümde?
- Ne kadar hoş! Desenize, mutlu olacağım ben gelecekte!
- Bunların olacağını şimdiden ön görmek oldukça güç yavrum! Zaman gösterecek.
- Zaman gösterecek demek!
- Ve siz, zamanın göstereceği bir gelecek için bugünümden vazgeçmemi öneriyorsunuz!
- Sahi siz başarıya ne anlam yüklüyorsunuz?

Doç.Dr. Bahadır ERİŞTİ

Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü öğretim üyesidir. Temel çalışma alanı olan eğitim programları ve öğretim bilim dalı ile ilgili lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde dersler vermektedir.

Temel ilgi alanları, öğrenme ve öğretme, öğretme modelleri, öğrenmeye ilişkin tutumlar, öğretim stratejileri, program geliştirme, öğretmen yetiştirme ve duyuŐsal alanın öğretimi üzerinde yoğunlaşmaktadır. Doç. Dr. Bahadır Erişti'nin adı geçen konularda ulusal ve uluslararası düzeyde yayınlanmış çok sayıda makalesi, kitap bölümleri, ulusal ve uluslararası bilimsel platformlarda sunulmuş çok sayıda bildirileri bulunmaktadır.

Doç.Dr. Erişti, çeŐitli kurum ve kuruluşlarda, çalışma alanı ile ilgili seminerler ve konferanslar vermekte, çalıştay yürütücülüğü yapmakta ve projelerde görev yapmaktadır.

ÖN SÖZ

Oldukça köklü geçmişe sahip bir kurum olan okul; amacı, yapısı, işleyişi, süresi, programları, etkinlik ve uygulamaları ile ortaya koyduğu sonuçlar gibi birçok yönden, tarihin her döneminde tartışmalara konu olmuş, okulu hedef alan eleştiriler varlığını sürdürme gelmiştir. Bu durumun en temel nedeni, öznesinin insan olması ve insanın eğitimi konusunda etkinlik göstermesidir. Doğrudan ya da dolaylı olarak herkesi ilgilendiren bağlamı, tüm diğer toplumsal kurumların yapı ve işleyişini etkileme gücü, kamu kaynaklarını kullanıyor olması, okulun eğittiği insanlardan beklentiler gibi gerekçeler, okul üzerinde yapılan tartışmaların öncelikli nedenleri olarak yorumlanabilir.

Okul temelli tartışmalar gelecekte de varlığını sürdürecektir. Bu öngörünün altında yatan kavram ise değişkenliktir. İnsan ve insanı çevreleyen koşullar değişkenlik gösterdikçe; öncelikler, tercihler, idealler, fırsat ve tehditler de değişime uğrayacak, kaçınılmaz bir sonuç olarak da okuldan beklentiler değişkenlik gösterecektir.

Okul ve insanın eğitimi konusunda alınacak kararlarda, bu karmaşık süreci etkileme gücü bulunan tüm değişkenlerin göz önünde bulundurulması büyük önem taşır. Aksi durumda, günümüz ve gelecek hakkında doğru kestirimlerde bulunup, öngörüler geliştirebilmek olanaklı değildir. Konu, kıt kaynakların etkili kullanımı, verimlilik, işlevsellik yönüyle de önemlidir. Belirtilen gerçeklerden hareketle; insanın eğitimi, yirmi birinci yüzyılda önem kazanan insan nitelikleri ve okul ilişkisini konu alan bu kitapta, çocukları, aileyi, yaşamı ve okulu kuşatan önemli tehditler, günümüz gerçekleri doğrultusunda ve belirli bir sistematik dâhilinde ele alınmış, analizlere dayalı olarak çıkarımlarda bulunulmuştur.

Eğitim bilimleri alanındaki birçok kaynaktan; okul, çocuk ve ailenin güç birliği yapması durumunda, çocukların eğitimi konusunda başarıya ulaşabileceği ifade edilmektedir. Bu yorum, sürecin öznesini ve en temel paydaşları birlikte ele alması, görev ve sorum-

luluklarını betimlemesi yönüyle önemli ve değerlidir. Ancak yeterli olduğunu söylemek güçtür. Çevresel koşullar, üç temel paydaşın yapacakları işbirliği ve gösterecekleri çabanın başarıya ulaşmasında belirleyici rol oynarlar.

Yirmi birinci yüzyıl; birey, aile, okul ve toplumsal yaşam üzerinde, tarihin hiçbir döneminde örneği olmayan, ön görülemez ve yönetilmesi güç sonuçların ortaya çıktığı bir dönemdir. Televizyonla başlayan, internet ve teknoloji tabanlı uygulamalarla önemli bir ivme kazanan içeriklerin, çocukların davranışlarına yön verme konusunda, aile ve okuldan çok daha baskın bir güç durumuna gelmesi, bu konuda verilebilecek örneklerden yalnızca bir tanesidir. Bilimsel bilgi birikimi ve teknolojiden aldığı destekle, küresel bir güce ulaşan emperyalizmin; birey ve aileden başlayarak, tüm toplumsal kurumlar ve ulus devletleri üzerindeki yıkıcı etkisi, insanı tüketici kavramına indirgeyen materyalist yaklaşımı, tüm yaşam alışkanlıklarını derinden etkilemiş, değişime zorlamıştır.

Konuyu bu kitap için önemli kılan boyut, küreselleşme olarak da ifade edilen küresel emperyalizmin; sanayileşme, modernizm, şehirleşme, teknoloji, üretim ve tüketim üzerine kurguladığı yaşamın, insan niteliklerinin tanımlanması konusunda da temel belirleyici olmasıdır. Birçok okulun, çocuğun kendisini ve insani gereksinimlerini öteleyerek; programlama, yazılım, teknoloji ve yabancı dil eğitimi verme yarışına girmesinin arkasında yatan neden budur. Bu yarış; okul öncesi eğitim kurumlarından başlayarak, yükseköğretim düzeyine kadar yansımıştır. Abraham Maslow, insan gereksinimleri ve öncelikler konusundaki tanımlamasıyla bir kez daha haklı çıkmıştır. Çünkü küreselleşme süreci insan ihtiyaçları ve ihtiyaçların giderilme yol ve yöntemleri üzerine kuruludur. Küreselleşme kurgusunun, tüm insanlığı sınırlarını kendisinin belirlediği bir cenderede tutma gücü de buradan gelir.

İçinde bulunduğumuz yüzyıl; insanı bütünsel bir bakış açısıyla eğitme konusunda somut bir başarısı olmayan okulu, içinden çıkıl-

ması günden güne zorlaşan büyük bir açmaza sürüklenmektedir. Kuşkusuz, eğitim konusunda ortaya çıkan sonuçlar nedeniyle yalnızca okulu ve öğretmenleri eleştirmek en kolayıdır. Elbette ki okul ve öğretmenler nitelikli olmak ve en iyisini yapmak zorundadır. Lakin okuldan beklentinin çocuklara ekonomik bir gelecek sağlama bağlamının ötesine geçmediği, okul öğretilerinin gerçek yaşamda değer gören bir karşılığının olmadığı siyasetin ve diğer toplumsal kurumların okuldan desteğini çektikleri bir düzlemde, okuldan başarılı olmasını beklemek yalnızca iyimserliktir. Sanayi devrimi ve modernizm baskısının yıkıcı etkisi altında bocalayan okul, günden güne yörüngesinden uzaklaşmaktadır. Bu durumun bir sonucu olarak da, uzunca bir süreden bu yana, insanı yalnızca zihinsel olarak yetiştirme hedefine odaklanmış, çocuğun insani, sosyal, toplumsal, duygusal, psikolojik, fizyolojik ve devinsel gelişimi sorumluluğundan rutin uygulamalar dışında neredeyse elini çekmiştir. Çok da tesadüfi olmayan bu durum karşısında, yirmi birinci yüzyıla yön verenler, söz konusu boşluğu doldurmakta fazla zorlanmamışlardır. Okul, artık küreselleşmenin tehditkar yaptırımlarıyla baş başadır.

Kitapta; yirmi birinci yüzyılın gerçekleri olarak, bölümler halinde ele alınan konular, insana, insanın eğitimine ve okulun başarısına etkileri yönüyle, neden-sonuç ilişkisi kurularak açıklanmıştır. Bu yönüyle kitap, günümüz okulunun içinde bulunduğu açmazların bütünsel analizi ya da güncel gerçeklere dayalı bir durum saptaması olarak da değerlendirilebilir.

Kitabın öncelikle çocuklarımızı emanet ettiğimiz değerli öğretmenlerimize, okul yöneticilerimize, uzmanlara, anne ve babalara, öğretmen adaylarına, lisansüstü öğrencilere, eğitim alanında üretkenlik gösteren akademik çevrelere, ülkemize ve en değerlilerimiz olan çocuklarımızın bugünlerine, yarınlarına ve geleceklerine katkı sağlaması en büyük dileğimdir.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	vii
Yirmi Birinci Yüzyılı	1
Anlamak	1
Yirmi Birinci Yüzyıl ve Çocuklar Üzerindeki Yansımaları	25
Okul ve Eğitim Yanılgısı	57
Neden Akıl Tutulması?	85
Yirmi Birinci Yüzyıl İnsan Nitelikleri, Okul Ve Eğitim Tartışması.....	95
Okul başarabilecek mi?.....	95
Başarabilmenin ön koşulları.....	99
Yirmi Birinci Yüzyıl İnsan Nitelikleri (Beceriden İbaret İnsan Yanılgısı!)	115
Yirmi birinci yüzyıl becerilerinin tanımlanmasına duyulan gereksinim ve karar vericiler	115
Yirmi birinci yüzyıl becerileri nelerdir?	120
Yirmi birinci yüzyıl becerilerini nasıl yorumlamak ve ne yapmak gerekir?	126
Kaynakça.....	13

YIRMİ BİRİNCİ YÜZYILI ANLAMAK

İçinde bulunulan koşulları, yakın, orta ve uzun dönemde ortaya çıkması muhtemel gelişmeleri, fırsat ve tehditleri göz ardı ederek hedef belirlemek, başarısızlığa hizmet etmektir. Bu tür bir yaklaşım, ortaya çıkacak sonuçlar üzerinde etki gücü bulunan değişkenlerin yok sayılması anlamına gelir ki, böyle bir durumda başarı, iyimser bir beklenti olmanın ötesinde bir anlam taşımaz. Etkililik ve verimlilik sağlama, kıt kaynakların rasyonel yönetimi gibi ekonomik boyutları bir yana; başarısızlık durumunda ortaya çıkabilecek duygusal, psiko-sosyal ve insani sonuçları yönetmek çoğu zaman oldukça zordur. Koşullar, kaynaklar, fırsatlar ve tehditler gibi gerçeklerle örtüşmeyen kararlar, başarısızlığın yapı taşlarıdır.

Yaşamın olağan akışı da böyledir aslında ve yaşam bu gerçeklik üzerinden hüküm sürer. Coğrafi bölgelerin iklimsel özellikleri ile evlerin çatı biçimleri arasındaki ilişki bu değil midir? Soğukların yaklaşmasıyla, elbise dolabında kışlık giysileri öne çıkaran bir anne ile ağaç dallarında kalan son palamutları yuvasına taşıyarak kışa hazırlık yapan sincabın davranışları... Yaşam alışkanlıkları, beslenme, barınma ve güvenlik ihtiyaçlarının karşılanması, aklınıza ne gelirse...

Davranışlarına içgüdülerinin yön verdiği hayvanlardan farklı olarak, insanlar; çözümlenmek, yorumlamak, değerlendirmek ve anlam çıkarmak zorundadırlar. İlkbahar mevsimi geldiğinde, çiçeğe durur ağaçlar. Ertesi gün yağacak dolu ya da bir hafta sonraki